PAPER - 3

MT

2017 .... 1200 **Seat No.**

MT - SANSKRIT ENTIRE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - II PAPER - III

Time : 3 Hours **Model Answer Paper** **Marks : 80**

	प्रथमः विभागः - गद्यम् ।	
उ.१.	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)**	
I)	उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । ऑटोरॉथफिल्डमहोदयः प्रहृष्टः यतः **विनायकेन आरेखितं छत्रपतिशिवरायस्य चित्रं तेन दृष्टम् ।**	१
II)	पूर्णवाक्येन उत्तरत । विनायकेन बेल्लूरमठस्य कृते श्रीरामकृष्णपरमहंसमहोदयस्य पूर्णाकृतिः प्रतिमा निर्मिता ।	१
III)	वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यं लिखत । ऑटोरॉथफिल्डमहोदयः कोलकत्तानगरस्य मण्डलाधिकारी अस्ति । - **असत्यम् ।**	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (काः अपि ३ कृतीः कुरुत ।)**	
I)	योग्यं पर्यायं चिनुत ।	१
१)	तस्यासीत् - **तस्य** + आसीत् ।	
२)	मन्दिरेऽनेन - **मन्दिरे** + अनेन ।	
II)	समूहेतरपदं लिखत ।	१
१)	लीनः, कुशलः, रतः, मग्नः । - **कुशलः ।**	
२)	सम्प्राप्य, प्राप्य, दृष्ट्वा, लब्ध्वा । - **दृष्ट्वा ।**	
III)	विशेषण-विशेष्य-अन्वितिः ।	१
१)	प्रतिमा : पूर्णाकृतिः :: क्रमाङ्कः : **प्रथमः** ।	
२)	संस्काराः : समुचिताः :: मनः : **प्रहृष्टम्** ।	
IV)	**पित्रा, अनेन, रवीन्द्रनाथेन** ।	१
उ.१.	**ब) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)**	
I)	उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।	१
१)	सोमशर्मा सानन्दं स्वगृहं न्यवर्तत यतः सः **अनन्तभट्टात् स्वास्थ्यसूत्रम् अलभत ।**	
२)	जनाः अस्वास्थ्यम् अनुभवन्ति यतः ते **स्वकार्येषु अतिव्यग्राः ।**	

II) कः कं वदति । १
अनन्तभट्टः सोमशर्माणं वदति ।

III) वाक्यं पुनर्लिखित्वा योग्यं वा अयोग्यमिति लिखत । १
षड्वैद्याः उपचारार्थं धनम् अपेक्षन्ते । - **अयोग्यम् ।**

२. **शब्दज्ञानम् । (काः अपि ३ कृतीः कुरुत ।)**
I) सन्धिविग्रहं कुरुत । १
१) एतन्निशम्य = **एतत्** + निशम्य । २) अस्मीति = अस्मि + **इति** ।

II) चतुर्थपदं लिखत । १
१) वैद्यः : भिषक् :: अनायासः : **विश्रामः ।**
२) विस्मितः : चकितः :: सानन्दम् : **सहर्षम् ।**

III) विशेषण-विशेष्य-अन्वितिः । १

विशेषणम्	विशेष्यम्
आनन्ददायकाः	अनुभवाः
सुहास्यवदनः	अनन्तभट्टः

IV) **निशम्य, प्रदाय ।** १

३. **जालचित्रं पूरयत ।** २

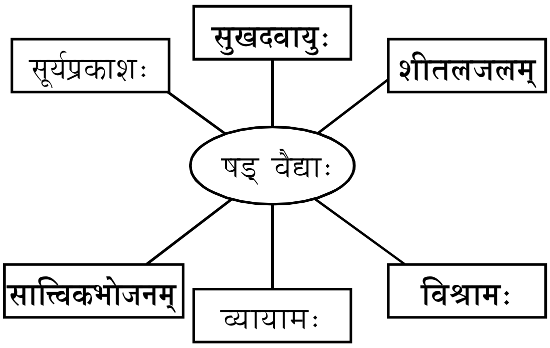

उ.१. **क) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**
१. **अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)**
I) उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १
लेरसियादर्शमनम् अतीव **कुरूपं** यतः सः केनापि **न आमन्त्रितः** ।

II) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १
ग्रामवासिभिः अतिथयः नृत्यगीतवादनैः सत्कृताः ।

III) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यमिति लिखत । १
द्वाभ्यां भ्रातृभ्यां लेरसिया सादरं गृहं नीतः । - **असत्यम् ।**

२. **शब्दज्ञानम् । (काः अपि ३ कृतीः कुरुत ।)**

I) सन्धिविग्रहं कुरुत । १

१) यावतीव - यौ + **अतीव** ।   २) तदास्वादयतु - **तत्** + आस्वादयतु ।

II) विलोमशब्दौ मेलयत । १

अ	ब
उदारः	**कृपणः**
दूरे	**निकटे**

III) चतुर्थपदं लिखत । १

१) दर्शनम् : जुगुप्साकरम् :: आतिथ्येन : **बहुना** ।

२) नरः : क्षुत्पीडितः :: कुटी : **जीर्णा** ।

IV) **नेतुम्, गत्वा** । १

३. **पृथक्करणम् ।** २

यथाक्रमं घटनां लिखत ।

i) ग्रामवासिभिः सहकारिणः सत्कृताः ।

ii) लेरसिया न केनापि समाहूतः ।

iii) भ्रातृभ्यां लेरसिया आमन्त्रितः ।

iv) द्वाभ्यां भ्रातृभ्यां लेरसियाविषये सर्वं ज्ञातम् ।

द्वितीयः विभागः - पद्यम् ।

उ.२. **अ) पद्यांशान् पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।**

१. **पृथक्करणम् । उचितानि विशेषणानि चित्वा जालरेखचित्रं पूरयत** २

मुक्तमौनः

गर्ह्यमाणः — तपोदत्तः — **क्लेश्यमानः**

अनुशयान्वितः

उ.२. **ब) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।**

१. **शब्दज्ञानम् ।**

I) समूहेतरपदं लिखत । १

१) ध्वजः, केतनः, मेदिनी । - **मेदिनी ।**

२) कृषकः, बलीवर्दः, कृषीवलः । - **बलीवर्दः ।**

II) **सस्यगर्भिणी, हरिता, अभिषिक्ता, फलिता** । १

२.	**अन्वयपूर्तिः ।** **नराणां** च नृपाणां च केवलं **तुल्यमूर्तिता** । **क्षमा**, धैर्यम्, आज्ञादानम्, **पराक्रमः** (एतेषां गुणानां नृपेषु) आधिक्यम्।	२
क)	**द्वे सुभाषिते शुद्धे पूर्णे च लिखत ।**	४
i)	ज्ञानेन **पुंसां सकलार्थसिद्धिर्ज्ञानादृते काचन नार्थसिद्धिः ।** **ज्ञानस्य मत्वेति गुणान् कदाचिज्ज्ञानं न मुञ्चन्ति** महानुभावाः ॥	
ii)	गजाननं **भूतगणादिसेवितं कपित्थजम्बूफलसारभक्षितम् ।** **उमासुतं शोकविनाशकारकं नमामि विघ्नेश्वर**पादपङ्कजम् ॥	
iii)	कदर्थितस्यापि **हि धैर्यवृत्ते -** **र्न शक्यते धैर्यगुणः प्रमार्ष्टुम् ।** **अधोमुखस्यापि कृतस्य वह्ने -** **र्नाधः शिखा यान्ति** कदाचिदेव ॥	
ड)	**वृत्तनाम चिनुत ।** वंशभवो .... महिमानम् ॥ - **गीतिः।**	१
	तृतीयः विभागः - स्थूलवाचनम् ।	
उ.३.	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् ।**	
I)	वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यं लिखत । परिमाणेन विना चित्रम् आकर्षकं भवति । - **असत्यम् ।**	१
II)	एकपदेन उत्तरं लिखत । अङ्गविभङ्गैः हृदयस्य भावाः प्रकटिताः भवन्ति ।	१
२.	**पृथक्करणम् ।** 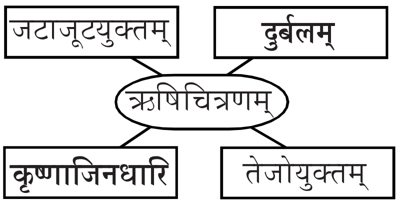	२
	चतुर्थः विभागः - लेखनकौशल्यम् ।	
उ.४.	**यथानिर्देशं कृतीः कुरुत । (केवलं ३ उपप्रश्नाः लेखनीयाः ।)**	
अ)	**कथापूर्तिः ।** **मञ्जूषातः उचितशब्दान् चित्वा कथां पुनर्लिखत ।** अस्ति हेमाङ्गदे देशे राजपुरं नाम नगरम् । तत्र जीवंधरो नाम कोऽपि दयाशीलो राजपुत्रोऽभवत्। एकदा प्रवृत्ते मधुमासे जीवंधरकुमारः **वयस्यैः** सह जलक्रीडां कर्तुं नदीं गतः । तत्र	५

आसन्नमरणः कोऽपि कुक्कुरः तस्य दृष्टिमागतः । केनापि निर्दयेन भृशं ताडितः सः रुधिरप्लावितः तत्र पतितः करुणं आक्रोशति स्म । भूतानुकम्पी राजकुमारः बहु दुःखितः। तत्समीपम् **आगत्य** करतलेन परामृशन् करुणस्वरेण कुमारः अभाषत, 'भद्र केन **निर्दयेन** नराधमेन मारितोऽसि । भवतु यथाशक्ति लघूकरोमि ते दुःखम् । इत्युक्त्वा कुक्कुरं समाश्वासयितुं भृशं **प्रायतत** । हस्तेन जलमानीय तमपाययत् । तथा च सानुक्रोशं भगवन्तं प्रार्थ्य तत्कर्णे मूलमन्त्रमुपदिष्टवान् । तस्य मन्त्रसामर्थ्येन स सारमेयः शान्तः सद्गतिं च गतः। अहो **भूतदया** महानुभावस्य ।

ब) **३ पर्यायेषु १ विषयम् अधिकृत्य पञ्चवाक्यात्मकं निबन्धं लिखत ।** ५

१. संस्कृतभाषा ।

संस्कृतभाषा प्राचीनतमा भारतीया भाषा। सा सर्वभारतीयभाषाणां जननी। संस्कृतभाषा ज्ञानस्य महत् भाण्डारम् एव। संस्कृतभाषायां यथा वेदपुराणादिग्रन्थाःसन्ति तथैव विविधशास्त्रग्रन्थाः सन्त्यपि। संस्कृतिरक्षणार्थं संवर्धनार्थं च संस्कृतभाषायाः अध्ययनम् आवश्यकम्। संस्कृतभाषा सङ्गणकयोग्या अस्ति इति अपि सिद्धम्। सत्यमेव उक्तम् - भाषासु मुख्या मधुरा दिव्या गीर्वाणभारती।

२. वृत्तपत्राणि ।

लोकसत्ताकपद्धतौ वृत्तपत्राणां स्थानं महत्त्वपूर्णम्। वृत्तपत्रैः मानवस्य सकलं जीवनं व्यापृतम्। प्रातःकाले यदि अस्य लोकमित्रस्य दर्शनं न भवति तर्हि जनाः व्याकुलाः भवन्ति। अज्ञानस्य, अन्यायस्य, मिथ्याज्ञानस्य च निवारणाय वृत्तपत्राणि सदैव सिद्धानि। सत्यप्रचारः अपि वृत्तपत्राणाम् उद्दिष्टम्। वृत्तपत्राणां समाजप्रबोधनस्य कार्यम् अतीव असाधारणं महत्त्वपूर्णं च। आधुनिके काले वृत्तपत्राणि जनमतं घटयन्ति विघटयन्ति वा। दूरदर्शनात् वृत्तपत्रमहिमा प्रभावशाली खलु।

३. दीपावलिः ।

भारतीयाः तु उत्सवप्रियाः भारते च विविधपर्वाणि सम्पद्यन्ते। भारते दीपावलिः अतीव महत्त्वपूर्णा। अस्मिन्नेव दिने श्रीरामः वनवासतः अयोध्यां प्रत्यागतः। तस्य स्वागतं जनैः दीपमालाभिः कृतम्। ततः प्रभृति भारतीयाः अस्मिन्नेव दिने रात्रौ दीपमालां कृत्वा स्वगृहाणि भूषयन्ति। जनाः नूतनवस्त्राणि धारयन्ति मिष्टान्नानि च भक्षयन्ति। गृहिण्यः गृहस्य शोभां रङ्गावलिभिः वर्धयन्ति। रात्रौ लक्ष्मीपूजनं कुर्वन्ति। सर्वे परस्परं मिलित्वा मङ्गलकामनां कुर्वन्ति।

क) **संस्कृतानुवादः ।**

८ वाक्येषु ५ वाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादं कुरुत । ५

i) आयुर्वेदस्य **अष्ट / अष्टौ विभागाः** सन्ति । ii) **(त्वं)** तव भ्रमणध्वनिक्रमाङ्कं **कथय** ।

iii) अहं **ग्रन्थालयं** गच्छामि । iv) तव **यशः** नित्यं **वर्धताम्** ।

v) **तत् नाटकम्** अतीव **उत्तमम्** । vi) आलस्यं मनुजस्य **महान् रिपुः** अस्ति ।

vii) **देहली** भारतस्य राजधानी **अस्ति** । viii) **सेनाप्रमुखः** व्यूहं **रचयति** ।

ड)	**वाक्यरचना ।**	
i)	धातूनां प्रयोगः - ४ धातुषु ३ धातून् प्रयुज्य ३ वाक्यानि संस्कृतभाषया लिखत ।	३
१)	चातकः **मेघं जलं** याचते । २) धीराः **स्वकार्यात्** न विरमन्ति ।	
३)	अहं **देवाय** नैवेद्यं समर्पयामि । ४) गुरुः **छात्रेषु** ज्ञानं वितरति ।	
ii)	अशुद्धिसंशोधनम् - अव्ययानि प्रयुज्य रचितेषु ४ वाक्येषु २ वाक्ययोः अशुद्धिसंशोधनं कुरुत ।	२
१)	**गृहम्** अभितः क्रीडाङ्गणं वर्तते । २) **लक्ष्म्यै** नमः ।	
३)	हर्षदा **नृत्यकलायां** निपुणा । ४) **गृहस्य** निकटम् उद्यानम् अस्ति ।	

पञ्चमः विभागः - व्याकरणम् ।

उ. ५ **यथानिर्देशं कृतीः कुरुत । (केवलं ५ उपप्रश्नाः लेखनीयाः ।)**

अ) **क्रियापदरूपैः आवलिपूरणम् । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः ।)** ३

तृतीयपुरुष-एकवचनस्य रूपाणि लेखनीयानि ।

धातुः	द्वितीयः भविष्यकालः	परोक्षः भूतकालः	वर्तमानकालः	प्रथमः भूतकालः	आज्ञार्थः	विध्यर्थः
ज्ञा ९ आ.प.	**ज्ञास्यते**	**जज्ञे**	**जानीते**	अजानीत	**जानीताम्**	जानीत
श्रु ५ प.प.	**श्रोष्यति**	**शुश्राव**	श्रुणोति	**अश्रुणोत्**	श्रुणोतु	**श्रुणुयात्**

ब) **नाम-सर्वनामरूपैः आवलिपूरणम् । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः ।)** ३

विभक्तिः	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
सप्तमी	**वाचि**	वाचोः	**वाक्षु**
तृतीया	**श्रीमता**	**श्रीमद्भ्याम्**	श्रीमद्भिः
पञ्चमी	सर्वस्मात्	**सर्वाभ्याम्**	**सर्वेभ्यः**
प्रथमा	**भवान्**	भवन्तौ	**भवन्तः**

क) **धातुसाधित-विशेषणैः कोष्ठकपूर्तिं कुरुत । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः ।)** ३

कर्तरि भूतकालवाचक-धातुसाधित-विशेषणम्	कर्मणि विध्यर्थक-धातुसाधित-विशेषणम्	कर्मणि भूतकालवाचक-धातुसाधित-विशेषणम्	कर्तरि वर्तमानकालवाचक-धातुसाधित-विशेषणम्
दत्तम् **प्राप्ता**	**गन्तव्यः** **स्मरणीयम्**	**आनीतवान्** **पीतवती**	**लिखन्ती** **विचरन्**

ड) **समासाः ।**

कोष्ठकपूर्तिं कुरत । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः ।) ३

	समस्तपदम्	समासविग्रहः	समासनामानि
i)	महाप्रयासः	**महान् प्रयासः ।**	कर्मधारय समास
ii)	**प्रतिदिनम्**	दिने दिने ।	अव्ययीभाव समास
iii)	शान्तिसुखयोः	**शान्तिः च सुखं च, तयोः ।**	**इतरेतर द्वन्द्व समास**
iv)	कशाघातैः	**कशया आघाताः तैः ।**	तृतीया तत्पुरुष समास
v)	अहितः	**न विद्यते हितं यस्मिन् सः ।**	नञ् बहुव्रीहि समास
vi)	पक्षिप्रेम	पक्षिषु प्रेम ।	**सप्तमी तत्पुरुष समास**
vii)	नृपः	**नॄन् पाति इति ।**	उपपद तत्पुरुष समास
viii)	विविधाः	विशिष्टाः विधाः येषां ते ।	**प्रादि बहुव्रीहि समास**

इ) **वाक्यपरिवर्तनम् । (४ पर्यायेषु ३ पर्यायाः लेखनीयाः ।)** ३

i) **यदा घण्टानादः जायते तदा** छात्राः वर्गकक्षां प्रविशन्ति ।

ii) **त्वं** सत्वरं उपचारं **कुरु** ।

iii) **ते** आत्मिक्याः सम्पदः **मूल्यं ज्ञातवन्तः** ।

iv) स्वामी भृत्येन / भृत्यं भारं **हारयति / हारयते** ।

फ) **सङ्ख्यावाचकाः । (रिक्तस्थानपूर्तिः ।) (४ पर्यायेषु ३ पर्यायाः लेखनीयाः ।)** ३

i) नवरात्रं नाम **नवानां** रात्रीणां समाहारः ।

ii) पाण्डवेषु अर्जुनः **तृतीयः** ।

iii) **अष्टादश** पुराणानि प्रसिद्धानि ।

iv) पितामही दिनस्य **एकदा / एकवारं / सकृत्** भोजनं करोति ।

षष्ठः विभागः - अनुवादकौशल्यम् ।

उ.६. **अ) संस्कृतगद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत ।** ४

Indian culture sustains (stands) resorting to Sanskrit. The soul of India shines due to culture. The revival of Sanskrit language will happen/occur when the use of Sanskrit will be done in every sphere of human life. When Sanskrit was the day to day language of India, India was famous as the 'World Preceptor', then. Students from abroad use to come here to study. Various sciences were taught to them at universities like नालन्दा etc. In order to attain the status of 'World Preceptor' once again India needs to depend on Sanskrit.

ब)	**संस्कृतपद्यांशौ पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत ।**	४
i)	Only that advice is the best advice, which is for protecting the gain of the past, making acquisitions in the future and for liberating one facing calamity.	
ii)	One should not serve the inferior (wicked/unworthy) but one should always resort to the excellent. Approaching Lord Rama, Vibhishana got the kingdom of Lanka(लंका).	
क)	**संस्कृतनाट्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत ।**	४
	Messenger – O Lord! Some poor person wishes to see you. King – Quickly bring him respectfully. (The poor person enters, the king asks) Oh where do you come from? Poor – O Lord ! I have come from Kailas. King – Say is Lord Shiva well? Poor – The question of his well-being does not arise at all. He has gone to heaven. King – What? Gone to heaven (died?) How? It hasn't been heard by us.	
	** ** ** ** **	